

А. Д. Осипчук

КУЛЬТУРА І КОГНІТИВНІСТЬ

**Навчально-методична розробка курсу зі
спеціальних соціологічних дисциплін**

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ"
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

КУЛЬТУРА І КОГНІТИВНІСТЬ

**Навчально-методична розробка курсу зі
спеціальних соціологічних дисциплін**

**Автор-укладачка
Анна Дмитрівна Осипчук**

Київ - 2015

УДК 316.2+316.7

ББК 60.55.2

Рецензенти:

Головаха Євген Іванович, доктор філософських наук, професор, заступник директора Інституту соціології НАН України з наукових питань, голова відділу методології та методів Інституту соціології НАН України

Кутуєв Павло Володимирович, доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут"

Оксамитна Світлана Миколаївна, доктор соціологічних наук, професор, декан факультету соціальних наук та соціальних технологій Національного Університету "Києво-Могилянська академія"

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету "Києво-Могилянська академія", протокол № 34 від 10 грудня 2015 р.

Осипчук А. Д.

О-74 Культура і когнітивність: Навчально-методична розробка курсу зі спеціальних соціологічних дисциплін / Автор-укладачка: А. Д. Осипчук. - К. 2015.

ISBN

Навчально-методичну розробку курсу "Культура і когнітивність" здійснено для покращення опанування студентами дисципліни з галузі соціології культури, проблематика якої є однією з ключових для розуміння та аналізу сучасних суспільств. У навчальному виданні окреслено основні концептуальні засади, проблематику й напрямки досліджень у сучасній соціології культури, проаналізовано їх здобутки. Також наведено перелік базових та рекомендованих літературних джерел для кращого набуття студентами комплексного уявлення про особливості сучасних соціологічних студій культури та змісту й причин когнітивного повороту в сучасній соціології. Особлива увага приділяється формуванню звички аналітичного та критичного мислення та практичному застосуванню набутих знань до аналізу актуальних проблем культури. Для цього з кожної теми наведено питання для обговорення, пропонуються різні форми письмових та творчих завдань для закріплення вивченого матеріалу, що поєднують різні методи навчання.

Навчально-методична розробка курсу розрахована на студентів соціологічних спеціальностей, викладачів соціологічних дисциплін вищих навчальних закладів та усіх зацікавлених у розумінні особливостей сучасних соціологічних студій в галузі дослідження культури.

ББК 60.55.2

© А.Д.Осипчук, 2015

© Національний Університет
"Києво-Могилянська Академія", 2015

ISBN

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ОСНОВНІ ФОРМИ РОБОТИ ТА КОНТРОЛЮ	8
ОРІЄНТОВНИЙ РОБОЧИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СПЕЦІАЛЬНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО КУРСУ "Культура і когнітивність"	16
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ	36

ВСТУП

Курс "Культура і когнітивність" має на меті обговорення когнітивного повороту в соціології культури, що відбувся наприкінці минулого століття, та його наслідків як для соціологічних досліджень соціокультурної реальності, так і для соціології загалом. В рамках курсу рівною мірою обговорюються основні позиції когнітивної соціології й когнітивні феномени та основна проблематика соціологічних досліджень культури - питання ідентичностей, нерівності, культурного споживання, зв'язку культурних практик, стилів життя, смаку та соціально-класової позиції, масової культури тощо.

У запропонованій методологічній розробці розглянуті мета й основні завдання курсу "Культура і когнітивність", що є спеціальним соціологічним курсом магістерського або бакалаврського рівня для старших років навчання. Наведено основні форми контролю, які доречно використовувати, рекомендації до написання й оцінки письмових робіт та презентацій, рекомендації до оцінки виступів і коментарів на семінарських заняттях. Також запропоновано орієнтовний робочий план курсу, наведено рекомендовану літературу для підготовки до занять. Наприкінці наведено перелік питань для підготовки до іспиту.

Міждисциплінарні зв'язки курсу

Спеціальний соціологічний курс "Культура і когнітивність" пропонується як вибірковий професійно-орієнтований для студентів-соціологів старших років навчання (4 рік бакалаврату або магістерський рівень). Курс передбачає попереднє вивчення низки нормативних та вибіркових соціологічних дисциплін з класичних та сучасних соціологічних теорій, методології й методів, соціальної структури суспільства та класового аналізу, макросоціології або теорії розвитку суспільств, вибіркових галузевих соціологічних курсів, знання з курсів філософії, психології.

Мета курсу "Культура і когнітивність" полягає у формуванні та розширенні уявлення студентів про когнітивну перспективу соціології, про особливості соціологічного підходу до аналізу когнітивних феноменів, особливо у дослідженнях культури або соціокультурних феноменів. Когнітивна соціологія розглядається як "соціологія мислення" (sociology of thinking). Увагу приділено аналізу з соціологічно-когнітивної перспективи феноменів та процесів сприйняття, фокусування уваги, класифікації, впорядкування, контексту, маркування, встановлення рамок, "мапування" (розміщення в часі та просторі), відносин спорідненості та/або зв'язку, типів ідентифікацій, різновидів та типів мислення тощо. Здійснюється систематизація теоретичних концепцій, соціологічної та соціокультурної проблематики з застосуванням когнітивної перспективи, зважаючи на загальний когнітивний поворот у сфері соціології культури.

Окрема увага приділяється поглибленню звички аналітичного та критичного мислення та застосуванню теоретичних концепцій до аналізу актуальних соціальних феноменів та проблем.

Основні завдання курсу:

- Сформувані у студентів уявлення про основні теоретико-соціологічні підходи з точки зору когнітивного аналізу, про зміст і причини когнітивного повороту в соціології та дослідженнях культури.

- Систематизувати знання студентів щодо соціологічних досліджень культури та когнітивної соціології.
- Розвинути у студентів здатність бачити зв'язки між різними поняттями, теоріями та напрямками.
- Навчити використовувати концептуальний апарат когнітивних підходів для аналізу соціокультурної дійсності.
- Сприяти студентам у виробленні навичок аналізу й систематизації матеріалу, критичного мислення.

Досягненню мети та ефективному виконанню завдань вивчення курсу підпорядковано його логіку побудови, зміст і структуру програми та тематичного плану курсу.

Успішно опанувавши курс, студенти:

- знатимуть основні підходи до дослідження культури, їх особливості;
- будуть розуміти зміст і причини когнітивного повороту в соціології та дослідженнях культури;
- знатимуть сучасне визначення когнітивної перспективи в соціології;
- знатимуть особливості соціологічного підходу до аналізу когнітивних феноменів, когнітивності;
- зможуть систематизувати й поглибити знання про основні теоретико-соціологічні підходи з точки зору когнітивного аналізу;
- будуть розуміти зв'язки та перетини соціального й культурного, зокрема, масової культури та масової свідомості, соціальної та соціокультурної реальності, цінностей;
- знатимуть основну проблематику й зміст і перспективи досліджень ідентичностей, нерівності, культурного споживання та практик, стилів життя тощо в сучасній соціологічній та соціальній науці.

Після вивчення курсу студенти будуть вміти:

- розрізняти та аналізувати з соціологічно-когнітивної перспективи феномени та процеси сприйняття, фокусування уваги, класифікації, впорядкування, контексту, маркування,

встановлення рамок, "мапування" (розміщення в часі та просторі), відносини спорідненості та/або зв'язку, типи ідентифікацій, різновиди та типи мислення тощо;

- проаналізувати (соціо)культурні явища та феномени з соціологічної точки зору;
- використовувати концептуальний апарат когнітивної соціології в дослідженнях культури, теоретичному та методологічному аналізі.

Окремо слід зазначити, що велику увагу приділено розвитку та поглибленню навичок аналітичного й критичного мислення та застосуванню здобутих знань до аналізу соціокультурних феноменів.

ОСНОВНІ ФОРМИ РОБОТИ ТА КОНТРОЛЮ

Форми роботи, які підлягають оцінюванню

Участь у групових обговореннях та дискусіях на семінарських заняттях здійснюється відповідно до тем та переліку питань для обговорень, запропонованих до кожного заняття. Підготовка до обговорень передбачає опрацювання основної літератури до заняття та вибіркове ознайомлення з додатковою. Студенти мають узагальнити зміст прочитаного, застосувавши навички критичного читання, сформулювати власні змістовні коментарі та висновки. Також передбачається, що студенти можуть виносити на обговорення власні питання, дотичні до тематики семінару та ґрунтовані на розглянутих матеріалах.

Курс розроблено з наголосом на самостійній роботі студентів, а отже навіть проведення лекцій передбачено в інтерактивному режимі лекції-бесіди або дискусії. Фактично традиційного поділу на лекції та семінари на курсі немає, і передбачається, що студенти готуватимуться й читатимуть літературу до кожного заняття.

Підготовка письмових коментарів до літературних джерел з переліку літератури до занять є одним з основних елементів самостійної роботи студента загалом та підготовки до заняття зокрема. Обсяг одного коментаря - від 1500 до 4000 знаків (до 2 сторінок). Коментар має бути спробою критичного прочитання та аналізу літературного джерела, а не його переказом чи оглядом. Також коментар має містити принаймні одне

сформульоване питання для групового обговорення на семінарі.

Коментарі-відгуки мають бути написані за одним з обов'язкових або додаткових джерел до відповідного семінарського заняття. Бажаємо, щоб у коментарі було поставлено питання для обговорення на семінарі або викладено тези до виступу на семінарі. Фактично коментар є основним інструментом розвитку або поглиблення аналітичних навичок студентів та їхнього критичного мислення.

На магістерському рівні коментар доцільно просити написати на 70-100% занять (7-10 коментарів), зокрема тому що це є гарним способом перевірки самостійної роботи студентів з літературою, її сталості та якості.

На бакалаврському рівні доцільно запропонувати писати коментарі на кожне друге-третє заняття (загально - 3-6 коментарів за весь курс). На початку особливу увагу слід приділити поясненню, чим аналітичний коментар відрізняється від простого переказу чи реферування джерела.

Підготовка індивідуального проекту та його презентація й захист (в рамках іспиту або підсумкового семінару-конференції). Темою студентського проекту (письмової роботи та її презентації) є дослідження й аналіз конкретного соціального чи соціокультурного явища або феномену з перспективи когнітивної соціології.

Щодо предмету розгляду мають бути в рамках дослідження соціокультурного феномену поставлені специфічні для когнітивної соціології питання умов сприйняття, фокусування уваги, класифікації, впорядкування, контексту, маркування, "мапування" (розміщення в часі та просторі), встановлення відносин, ідентифікацій, рамок тощо.

На початку роботи студенти мають обґрунтувати, чому обрали саме це явище або феномен для аналізу і чому вважають потрібним його розгляд з когнітивної перспективи. Також у роботі має бути присутня сформована авторська концепція або перспектива, з точки зору якої буде подано аналіз предмету та об'єкту презентації/есе.

Робота може бути виконана як слайд-шоу у PowerPoint (10-15

слайдів, з розрахунку на 10 хвилин доповіді) або іншої програмі для презентацій. Має супроводжуватись короткою статтею чи есе (7-10 сторінок) з викладом основних тез.

Впродовж двох останніх семінарських занять проводиться студентська конференція, на якій кожен має виступити з презентацією (довіддю) на основі слайд-шоу або есе. Тривалість виступу - до 15 хвилин. Також враховується відповідь на запитання до виступу, поставлені іншими студентами, та активна участь в обговоренні виступів колег.

Виконання творчих завдань є однією з основних форм роботи, за рахунок якої здійснюється опрацювання матеріалів занять. Робота над творчими завданнями передбачає опрацювання обов'язкової та додаткової літератури до теми заняття. Завдання виконуються у формі есе або короткої статті обсягом від 8000 до 16000 знаків відповідно до запропонованих тем творчих завдань різних типів для самостійної роботи студентів, які наведено у тексті методичних рекомендацій з опанування курсу. Тема письмової роботи має узгоджуватись з викладачем. Доречно запропонувати написати статтю, що поєднувала б проблематику курсу та магістерське дослідження чи індивідуальний дослідницький проект студентів.

Стаття має містити стислий опис проблемної ситуації, тобто актуалізоване й проблематизоване дослідницьке питання, сформульовану мету та дослідницькі завдання, огляд літератури, що може бути об'єднаний з основним аналітичним розділом, сформульовані висновки. Порівняно зі статтею есе є радше не науковим, а науково-публіцистичним жанром робіт, тож дозволяє більшу свободу й персоніфікованість викладу, ширшу палітру лексичних та стилістичних засобів. Водночас, есе має містити чітку авторську позицію та її аргументацію.

Іспит (екзамен) з курсу є формою контролю засвоєння здобутих студентами базових знань. Іспит проводиться, як правило, в змішаній формі та має письмову й усну частини. Під час першої студенти письмово відповідають на одне питання з опанованої проблематики курсу. Під час усної частини студенти презентують

та захищають свої індивідуальні дослідницькі проекти, відповідають на дотичні запитання. Перелік питань для підготовки видається студентам заздалегідь.

Для курсу магістерського рівня іспит можна проводити виключно у вигляді презентації та захисту індивідуального проекту з проблематики курсу на основі власного емпіричного або теоретичного дослідження.

Умови отримання навчального рейтингу

У наступній таблиці наведено приклад розрахунку підсумкового рейтингу для курсу, розрахованого на 42-48 годин аудиторних занять (бакалаврського або магістерського рівнів). Велика увага приділена розвитку й поглибленню навичок самостійної дослідницької роботи, аналітичного й критичного мислення.

Розрахунок підсумкового рейтингу спеціального соціологічного курсу "Культура і когнітивність":

Участь у групових обговореннях та дискусіях на семінарських заняттях	30% (балів)
Оцінка за коментарі до літературних джерел з переліку обов'язкової літератури до семінарських занять (оцінка за один коментар)	24% (балів) 3% (бали)
Оцінка за текст (зміст) короткої статті або есе з проблематики курсу (оцінка за одне есе.статтю)	16% (балів) 8% (балів)
Оцінка за іспит з курсу, де: оцінка за письмову частину іспиту оцінка за усну частину іспиту	30% (балів) 18% (балів) 12% (балів)

У даному прикладі іспит проводиться у вигляді захисту індивідуального дослідницького проекту, відповідно письмова частина (тези або есе й текст презентації) оцінюється у 18 балів, а усна - доповідь і захист - у 12 балів.

Всі форми роботи оцінюються за 100-бальною шкалою.
Максимальний підсумковий бал - 100.

Студенти, які протягом семестру набрали менше 40 балів за всі види робіт або пропустили більше 30% занять, до складання іспиту не допускаються. Так само не допускається до іспиту студенти, щодо письмових робіт яких було доведено факт плагіату.

Критерії оцінювання участі студентів у семінарських заняттях

Робота на семінарах включає в себе участь у групових дискусіях і обговореннях відповідно до тематики семінару та винесених на розгляд питань. Загалом, для полегшення оцінювання розрізняються два типи участі - *виступи-відповіді* (тривалість 4-5 хвилин) та *коментарі-зауваження* або *коментарі-доповнення* (2-3 хвилини).

При оцінці виступів-відповідей враховуються наступні параметри:

- Відповідність викладеного матеріалу поставленому питанню.
- Повнота й інформативність виступу-відповіді.
- Новизна змісту виступу-відповіді порівняно з викладеним у попередніх виступах-відповідях та коментарях.
- Логічна послідовність викладу змісту виступу-відповіді.
- Несуперечність та внутрішня узгодженість його змісту.
- Обґрунтованість виступу-відповіді власними висновками та аналізом опанованою літератури до теми. Аргументованість таких висновків та їх відповідність проблематиці, що розглядається.
- Коректність використання категоріального апарату соціології, опанованих концептуальних та методологічних розробок, ідей та схем сучасних соціологічних підходів.
- Вміння відповісти на поставлені питання та зауваження.

Для оцінки коментарів-зауважень та коментарів-доповнень враховуються такі параметри:

- Зв'язок з проблематикою та питаннями, які обговорюються.
- Інформативність доповнення або зауваження.
- Новизна змісту доповнення або зауваження порівняно з викладеним у відповідному виступі-відповіді та попередніми коментарями й виступами.
- Логічна послідовність викладу змісту коментаря.
- Несуперечність та узгодженість його змісту.
- Обґрунтованість доповнення або зауваження власними висновками та аналізом опанованою літератури до теми.
- Коректність використання категоріального апарату соціології, опанованих концептуальних та методологічних розробок, ідей та схем сучасних соціологічних підходів.
- Вміння відповісти на поставлені питання та зауваження.

Для повнішого опанування матеріалу курсу особливо важливо відійти від формату доповідей, який часто призводить до того, що студенти заздалегідь "розписують" теми та готуються тільки до двох-трьох занять за семестр. Формат семінару-дискусії дещо розмиває рамки виступів-відповідей та коментарів-зауважень чи доповнень. Фактично більша кількість відповідей студентів буде носити характер доповнень чи зауважень, або навіть запитань до колег чи викладача.

Слід зазначити, що варто відразу налаштувати студентів на формат дискусії й уникнення перетворення семінару на серію доповідей або переказів частин з підручників. Зробити це можна через звернення до поставлених у коментарях-відгуках питань чи зауважень, постійне підбурювання дискусії, уточнюючі питання та питання, що провокують критичне й аналітичне мислення.

Вимоги до письмових робіт з проблематики курсу

Особливу увагу студентів слід звернути на роботу з джерела-

ми, правильне цитування та посилання на літературу, проблему плагіату та важливість його уникнення. Студенти мають ретельно перевіряти всі посилання, вказувати у списку використаної літератури тільки ті джерела, що використовувались в роботі, обережно працювати з парафразами чужої думки або уривків текстів, правильно оформлювати прямі цитати.

Формальні вимоги до написання письмових робіт: одна сторінка - 26-29 рядків (тобто використовується шрифт у 12 пт з інтервалом 2 або шрифт у 14 пт з інтервалом 1.5), набрані шрифтом типу Times New Roman.

Для опанування курсу використовуються декілька типів письмових робіт - есе, коментар-відгук (або коментар-рефлексія), стаття.

Критерії оцінювання письмових робіт

При оцінці письмових робіт враховуються наступні параметри:

- Формулювання проблеми, мети та дослідницького питання (завдання).
- Відповідність викладеного матеріалу поставленій меті, дослідницькому питанню та завданням.
- Логічна послідовність та структурованість викладу змісту.
- Несуперечність та узгодженість викладу.
- Обґрунтованість роботи власними висновками та аналізом опанованою літератури до теми. Аргументованість таких висновків та їх відповідність проблематиці, що розглядається.
- Високий рівень аналітичності та критичного мислення.
- Коректність використання категоріального апарату соціології, опанованих концептуальних та методологічних розробок, ідей та схем сучасних соціологічних підходів.
- Правильне й коректне цитування й оформлення посилань.
- Відповідність формальним критеріям і вимогам до

письмових робіт, відповідність нормам стилістики та орфографії.

Критерії оцінювання іспиту (екзамену)

У випадку проведення іспиту у формі письмового запитання та наступної усної відповіді, доцільно застосовувати такі критерії.

Письмова частина:

Зміст письмового (теоретичного) питання або поставлене дослідницьке завдання розкрито повністю та в розгорнутому вигляді. За потреби здійснено порівняльний аналіз різних підходів, теорій. Зроблені логічні висновки й узагальнення.

Усна частина - захист письмової роботи:

Надано точну і закінчену відповідь на поставлені питання. Захищено та обгрунтовано точку зору на проблему, яка розглядалась в письмовій роботі. Продемонстровано належний рівень опанування матеріалів курсу відповідно до переліку питань для підготовки до екзамену.

ОРІЄНТОВНИЙ РОБОЧИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СПЕЦІАЛЬНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО КУРСУ "КУЛЬТУРА І КОГНІТИВНІСТЬ"

Запропонована програма курсу розрахована на 42-48 годин аудиторних занять. Особливістю програми є принципова відсутність поділу на традиційні семінари та лекції. Заняття пропонується проводити у вигляді дискусій з лекційними вставками викладача та короткими виступами студентів з їх подальшим інтенсивним обговоренням всіма присутніми. Таким чином, особливої ваги набуває ретельна підготовка студентів до кожного заняття, регулярне написання коментарів та їх вчасне подання викладачу.

Тема 1. Соціологія культури і когнітивна соціологія. Ретроспектива дослідження культури в соціології. Соціологія культури vs. культурні студії в соціології (культуралістська соціологія). Когнітивний поворот в соціології культури. (2 год.)

Література:

1. DiMaggio P. Culture and Cognition // Annual Review of Sociology. - 1997. - Vol.23. - P. 263-285. (http://cogweb.ucla.edu/Abstracts/DiMaggio_97.html)
2. Wuthnow, R. (1987). Meaning and Moral Order: Explorations in Cultural Analysis. Berkeley, CA: University of California Press. - Ch. 1, 2.
3. Handbook of Material Culture. - Sage, 2006. - Ch. 1-3.

4. Lamont M. Review of "Talk of Love. How Culture Matters" by Ann Swidler.

5. Ионин Г. Социология культуры: путь в Новое тысячелетие. - Москва: Логос, 2000. - Гл. 2-3 (огляд і приклади) (http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Ionin/_Index.php)

Тема 2. Огляд основних соціологічних підходів до вивчення культури. Інституційний та феноменологічний підходи в соціології культури. Концепція репрезентативної культури. (2 год.)

Література:

1. Ионин Г. Социология культуры: путь в Новое тысячелетие. - Москва: Логос, 2000. - Гл. 2-3 (огляд і приклади) (http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Ionin/_Index.php)

2. Wuthnow, R. (1987). *Meaning and Moral Order: Explorations in Cultural Analysis*. Berkeley, CA: University of California Press. - Ch. 1, 2.

3. *Handbook of Material Culture*. - Sage, 2006. - Ch. 1-3.

4. Lamont M. Review of "Talk of Love. How Culture Matters" by Ann Swidler.

5. Geertz C. *Play: Notes on the Balinese Cockfight* (є й укр. переклад) (<http://www.si.umich.edu/~rfrost/courses/MatCult/content/Geertz.pdf> або <http://www.rochester.edu/college/psc/clarke/204/Geertz72.pdf>)

6. Brooks D. *Bobos in Paradise: The New Upper Class And How They Got There* (Simon & Schuster, 2001). - Pp. 9-12, 103-112.

7. Suk-Young Chwe M. (1998). "Culture, Circles and Commercials: Publicity, Common Knowledge, and Social Coordination." // *Rationality and Society* 10: 49-71. (<http://www.chwe.net/michael/c.pdf>)

8. Harris S.R., Ferris K.O. How Does It Feel to Be a Star? Identifying Emotions on the Red Carpet. // *Human Studies*. - Volume 32, Number 2 / June, 2009. - Pp. 133-152.

9. Асперс П. Рынок моды: фотография моды в Швеции // Экономическая социология. - 2006. - т.7. - №5. (<http://www.ec-soc.msses.ru/issues/2006-7-5/index.html>)

10. Конева А.В. Анекдот как феномен культуры. Материалы круглого стола 16 ноября 2002 г. СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2002. С.70-77 http://anthropology.ru/ru/texts/koneva/anecdote_10.html

11. Косарева А.Б. Мировоззренческие парадигмы фантастики (на примере отечественной фантастики XX века) / Российская массовая культура конца XX века. Материалы круглого стола. 4 декабря 2001 г. Санкт-Петербург. СПб.: Санкт-Петербургское философское общество. 2001. http://anthropology.ru/ru/texts/kosareva/masscult_13.html

12. Гофман А.Б. Мода и люди. Новая теория моды и модного поведения. М.: КДУ, 2010. (Розділ про аналіз моди Зіммеелем).

Тема 3. Початок когнітивного повороту в дослідженнях культури. Роботи Б.Бернштейна, його послідовників і критиків. Культура, освіта, мова і клас. (2 год.)

Питання до обговорення:

1. Когнітивні підходи в соціології культури.
2. Культура і когніція П. ДіМаджіо (стаття).
3. Культура, освіта, мова і клас у роботах Б. Бернштейна.
4. Сучасні дослідження зв'язку культури, мови і класу.

Основна література:

1. DiMaggio P. Culture and Cognition // Annual Review of Sociology. - 1997. - Vol.23. - P. 263-285. (http://cogweb.ucla.edu/Abstracts/DiMaggio_97.html)

2. Review of Bersntein's Language Codes: http://www.doceo.co.uk/background/language_codes.htm

3. Jensen B. Becoming Vesus Belonging http://www.classmatters.org/2004_04/becoming_vs_belonging.php

4. Dowling P. Basil Bernstein in Frame: 'Oh dear, is this a struc-

turalist analysis?' <http://homepage.mac.com/paulcdowling/ioe/publications/kings1999/index.html>

5. Review of Bersntein's Theory: <http://newlearningonline.com/new-learning/chapter-5-learning-personalities/basil-bernstein-on-restricted-and-elaborated-codes/>

6. Charles M. 2008. Culture and inequality: Identity, ideology, and difference in "postascriptive society." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 619 (1): 41-58.

7. DiMaggio P. 1982. Cultural capital and school success: The impact of status culture participation on the grades of U.S. high school students . *American Sociological Review* 47:189-201.

8. Cook P., Jens Ludwig. 1998. The burden of "acting white": Do black adolescents disparage academic achievement? In *The black white test score gap*, ed. Christopher Jencks and Meredith Phillips, 375-401.

Додаткова література:

1. Literacy and Culture - Cultural Conflicts in Classroom Practices, Culturally Responsive Pedagogy as Zones of Proximal Development (<http://education.stateuniversity.com/pages/2191/Literacy-Culture.html>)

2. MacSwan J., McLaren P. Knowledge and Pedagogy: The Sociology of Basil Bernstein (1995) (*Discourse and Reproduction: Essays in Honor of Basil Bernstein (1995)*) // *Bilingual Research Journal*, Fall 1997.

3. Dowling P. Critical Chapter on Bernstein (<http://homepage.mac.com/paulcdowling/ioe/publications/Chapter%204.pdf>)

Тема 4. Когнітивний поворот в соціології й дослідженнях культури. Когнітивна соціологія як соціологія мислення. Основні когнітивні паттерни та феномени. (8 год.)

Питання до обговорення (заняття 1, 4 год.):

1. Когнітивна соціологія як "соціологія мислення" (sociology of

thinking).

2. Особливості предмету та методології когнітивної соціології: або когнітивної перспективи розгляду соціальних феноменів, або ж власне соціологічного розгляду когнітивності.

4. Огляд основної проблематики: сприйняття, фокусування уваги, класифікації, впорядкування, контексту, маркування, встановлення рамок, "мапування" (розміщення в часі та просторі), відносин спорідненості та/або зв'язку, типів ідентифікацій, різновидів та типів мислення тощо.

5. Соціальні аспекти когніції (когнітивності).

Обов'язкова література:

1. DiMaggio, Paul. "Culture and Cognition," *Annual Review of Sociology* 23 (1997): 263-87.

2. Zerubavel, Eviatar. *The Elephant in the Room: Silence and Denial in Everyday Life* (New York: Oxford University Press, 2006). (88с.)

Питання до обговорення (заняття 2, 4 год.):

1. Когнітивна соціологія як "соціологія мислення" (продовження). Безособові, нормативні та конвенціональні аспекти когнітивності.

2. Огляд основних теоретичних підходів (соціального конструювання реальності, есенціалізму, інтерсуб'єктивності, етноцентризму) з когнітивної перспективи. Порівняльний підхід до аналізу когнітивності.

3. Когнітивні традиції, когнітивні норми, когнітивні політики, когнітивна соціалізація.

Обов'язкова література:

1. Simpson, Ruth. "Neither Clear Nor Present: The Social Construction of Safety and Danger," *Sociological Forum* 11 (1996): 549-61.

2. Zerubavel, Eviatar. *Social Mindscales: An Invitation to Cognitive Sociology* (Cambridge: Harvard University Press, 1997), pp. 1-22, 100-110.

3. Brekhus, Wayne. "The Rutgers School: A Zerubavelian Cultu-

ralist Cognitive Sociology," *European Journal of Social Theory* 10 (2007): 448-64.

4. Zerubavel, Eviatar. "Generally Speaking: The Logic and Mechanics of Social Pattern Analysis," *Sociological Forum* 22 (2007): 131-45.

5. Zerubavel, Eviatar. *The Seven-Day Circle: The History and Meaning of the Week* (Chicago: University of Chicago Press, 1989 [1985]), pp. 138-41.

Додаткова література:

1. Бергер П., Лукман Т "Социальное конструирование реальности". Избр. главы.

2. Durkheim, Emile. "The Dualism of Human Nature and Its Social Conditions," in Robert N. Bellah (ed.), *Emile Durkheim: On Morality and Society* (Chicago: University of Chicago Press, 1973 [1914]), pp. 151-53, 161-62.

3. DiMaggio, Paul. "Culture and Cognition," *Annual Review of Sociology* 23 (1997): 263-87.

Тема 5. Соціоментальні окуляри. Феномени сприйняття, уваги та згадування. Індивідуальна та колективна пам'ять. (4 год.)

Питання до обговорення:

1. Соціоментальні окуляри. Як ми бачимо у соціальному сенсі?

2. Соціальна організація уваги, ментальне фокусування, соціоментальні фільтри, соціальна організація "важливого" і "дотичного", фреймування, норми зосередження уваги.

3. Помічання та ігнорування, "події/контекст(тло)", такт, ввічливість, табу, політична коректність, громадська неухважність, "відомі всім секрети", замовчування, змова мовчання, соціальна структура та динаміка спростування та заперечення, "стіна мовчання".

4. Феномени колективної пам'яті та згадування.

Обов'язкова література:

1. Shibutani, Tamotsu. "Reference Groups as Perspectives," *American Journal of Sociology* 60 (1955): 562-69.

2. Zerubavel, Eviatar. *Social Mindscales: An Invitation to Cognitive Sociology* (Cambridge: Harvard University Press, 1997), pp. 23-67.

3. Zerubavel, Eviatar. *The Fine Line: Making Distinctions in Everyday Life* (Chicago: University of Chicago Press, 1993 [1991]), pp. 10-12, 72, 108-12.

4. Laqueur, Thomas. *Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud* (Cambridge: Harvard University Press, 1990), pp. 4-6, 8-11, 81-82, 87-90, 149-50.

5. Friedman, Asia. "Toward a Sociology of Perception: Sight, Sex, and Gender," *Cultural Sociology* (18c).

6. DeGloma, Thomas. "Awakenings: Autobiography, Memory, and the Social Logic of Personal Discovery," *Sociological Forum* 25 (2010): 510-40.

Додаткова література:

1. Zerubavel, Eviatar. *Hidden Rhythms: Schedules and Calendars in Social Life* (Berkeley: University of California Press, 1985 [1981]), pp. 12-30.

2. Davis, Murray S. *Smut: Erotic Reality / Obscene Ideology* (Chicago: University of Chicago Press, 1983), pp. 20-30, 74-77, 216-24, 230-34, 238-46.

3. Zerubavel, Eviatar. *Terra Cognita: The Mental Discovery of America* (New Brunswick: Rutgers University Press, 1992), pp. 70-71, 76-101.

4. Simpson, Ruth. *The Germ Culture* (Ph.D. Dissertation, Rutgers University, 2006), ch. 5 ("The Forest and the Trees: Changing Styles of Focusing").

5. Goffman, Erving. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience* (New York: Harper Colophon, 1974), pp. 40-48, 58-74, 202-15, 227-30, 251-69, 311-15.

6. Fleck, Ludwik. *Genesis and Development of A Scientific Fact* (Chicago: University of Chicago Press, 1981 [1935]), pp. 38-51, 89-105, 110-11.

7. Emerson, Joan P. "Behavior in Private Places: Sustaining De-

initions of Reality in Gynecological Examinations," in Hans-Peter Dreitzel (ed.), *Recent Sociology No.2 Patterns of Communicative Behavior* (London: Macmillan, 1970), pp. 74-93.

8. Goffman, Erving. *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings* (New York: Free Press, 1963), pp. 43-59, 83-104.

9. Goffman, Erving. *The Presentation of Self in Everyday Life* (Garden City: Doubleday Anchor, 1959), pp. 229-37.

10. Ehrenzweig, Anton. *The Hidden Order of Art: A Study in the Psychology of Artistic Imagination* (Berkeley: University of California Press, 1967), pp. 21-31.

11. Garfinkel, Harold. *Studies in Ethnomethodology* (Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1967), pp. 36-49, 53-55.

Тема 6. Культура і класифікації. Політики класифікацій. Культурна і соціальна топографія. (4 год.)

Питання до обговорення:

1. Ментальні розрізнення та диференціації, рамки та межі, групування та розділення, ритуали переходу й зміни станів, ментальні поділи й дистанції або їх долання, "квантові стрибки".

2. Метричне vs. топологічне. Порядок vs. хаос. Чистота та забруднення.

3. Жорстке та гнучке мислення й відповідні "типи" розуму:

4. Поляризація та компартименталізація проти потенційності та багатозначності, полісемії.

5. "Невизначений розум/мислення". Ментальне інтегрування.

6. Культура і класифікації. Політики класифікацій. Типові риси, прототипи та невизначені набори.

Обов'язкова література:

1. Zerubavel, Eviatar. "Lumping and Splitting: Notes on Social Classification," *Sociological Forum* 11 (1996): 421-22, 428-30.

2. Purcell, Kristen. "In a League of Their Own: Mental Leveling and the Creation of Social Comparability in Sport," *Sociological Fo-*

rum 11 (1996): 435-55.

3. Zerubavel, Eviatar. *Time Maps: Collective Memory and the Social Shape of the Past* (Chicago: University of Chicago Press, 2003), pp. 82-100.

4. Leach, Edmund. "Anthropological Aspects of Language: Animal Categories and Verbal Abuse," in Eric H. Lenneberg (ed.), *New Directions in the Study of Language* (Cambridge: MIT Press, 1964), pp. 34-40.

5. Douglas, Mary. *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo* (New York: Praeger, 1966), pp. 16, 35-40, 121-28.

6. Shlain, Leonard. *The Alphabet versus the Goddess: The Conflict between Word and Image* (New York: Penguin, 1998), pp. 17-27, 40-44, 72-86.

7. Zerubavel, Eviatar. *Hidden Rhythms*, pp. 102-05, 117-37.

8. Turner, Victor. "Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites de Passage," in *The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual* (Ithaca: Cornell University Press, 1970 [1964]), pp. 93-99.

9. Lewis, Martin W. and Wigen, Karen E. *The Myth of Continents: A Critique of Metageography* (Berkeley: University of California Press, 1997), pp. 2-13, 33-38, 150-54.

Додаткова література:

1. Zerubavel, Eviatar. *The Fine Line*, pp. 1-122.

2. Davis, Smut, pp. 98-99, 103-04, 122-24, 134 41, 144-49, 155-60.

3. Van Gennep, Arnold. *The Rites of Passage* (Chicago: University of Chicago Press, 1960 [1909]), pp. 15-25, 74-83, 88-104.

4. Corbey, Raymond. *The Metaphysics of Apes: Negotiating the Animal-Human Boundary* (Cambridge: Cambridge University press, 2005), pp. 92-120.

5. Kessler, Suzanne J. and McKenna, Wendy. *Gender: An Ethnomethodological Approach* (New York: John Wiley, 1978), pp. 142-67.

6. Pike, Kenneth L. *Language in Relation to A Unified Theory of the Structure of Human Behavior* (The Hague: Mouton, 1967 [1954]), pp. 37 39, 41-46.

7. Frake, Charles O. "The Ethnographic Study of Cognitive Systems," in Stephen A. Tyler (ed.), *Cognitive Anthropology* (New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1969 [1962]), pp. 28-39.

8. Shepard, Paul *Thinking Animals: Animals and the Development of Human Intelligence* (New York: Viking, 1978), pp. 71, 76-114.

9. Ragin, Charles C. *Fuzzy-Set Social Science* (Chicago: University of Chicago Press, 2000).

Тема 7. Мова та змісти й значення як семіотичні системи. Когнітивна асиметрія: маркованість і немаркованість. (4 год.)

Питання до обговорення:

1. Мова та змісти й значення як семіотичні системи.
2. Когнітивна асиметрія: маркованість і немаркованість.

Обов'язкова література:

1. Firth, Raymond "Hair as Private Asset and Public Symbol," in *Symbols: Public and Private* (Ithaca: Cornell University Press, 1973), pp. 271-74.

2. Hubert, Henri. "A Brief Study of the Representation of Time in Religion and Magic," in *Essay on Time* (Oxford: Durkheim Press, 1999 [1905]), pp. 50-56, 61-63, 72-76.

3. Zerubavel, Eviatar. *Hidden Rhythms*, pp. 138-47.

4. Zerubavel, Eviatar. "The Language of Time: Toward A Semiotics of Temporality," *Sociological Quarterly* 28 (1987): 343-47, 353-54.

5. Zerubavel, Eviatar. *Social Mindscapes*, pp. 68-80.

6. Zerubavel, Eviatar. *The Seven-Day Circle*, pp. 107-08, 113-20, 133-38.

7. Brekhus, Wayne H. "Social Marking and the Mental Coloring of Identity: Sexual Identity Construction and Maintenance in the United States," *Sociological Forum* 11 (1996): 497-520.

8. Brekhus, Wayne H. "A Sociology of the Unmarked: Redirecting

Our Focus," *Sociological Theory* 16 (1998): 34-49.

9. Zerubavel, Eviatar. *Time Maps*, pp. 25-34.

10. Brekhus, Wayne H. et al., "On the Contributions of Cognitive Sociology to the Sociological Study of Race," *Sociology Compass* 4 (2010): 61-76.

Додаткова література:

1. Hertz, Robert. "The Pre eminence of the Right Hand: A Study in Religious Polarity," in Rodney Needham (ed.), *Right and Left: Essays on Dual Symbolic Classification* (Chicago: University of Chicago Press, 1978 [1909]), pp. 3-22.

2. Sahlins, Marshall. *Culture and Practical Reason* (Chicago: University of Chicago Press, 1976), pp. 179-97.

3. Durkheim, *The Elementary Forms of Religious Life*, P. 221-24, 228-35, 303-13.

4. de Saussure, Ferdinand. *Course in General Linguistics* (New York: Philosophical Library, 1959 [1915]), pp. 15-17, 65-69, 114-24.

5. Peirce, Charles S. *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* (Cambridge: Harvard University Press, 1932), Vol. 2, pp. 156-69.

Тема 8. Ідентичності та відношення спорідненості і зв'язку. (2 год.)

Питання до обговорення:

1. Класифікації та ідентичність. Інтегратори та сегментатори. Ментальна важливість.

2. Соціальна організація відносин спорідненості та зв'язку. Генеалогії, генеалогічні спільноти та ідентичності, правило "однієї краплі" (one-drop rule), політики походження та наслідування (ancestry and descent).

Обов'язкова література:

1. Zerubavel, Eviatar. *Hidden Rhythms*, pp. 153-66.

2. Zerubavel, Eviatar, "The Rigid, the Fuzzy, and the Flexible:

Notes on the Mental Sculpting of Academic Identity," *Social Research* 62 (1995): 1093-1102.

3. Isaacson, Nicole. "The 'Fetus-Infant': Changing Classifications of In Utero Development in Medical Texts," *Sociological Forum* 11 (1996): 457-77.

4. Carr, C. L. "Cognitive Scripting and Sexual Identification: Essentialism, Anarchism, and Constructionism," *Symbolic Interaction* 22 (1999):1-21.

5. Mullaney, Jamie. "Making It 'Count': Mental Weighing and Identity Attribution," *Symbolic Interaction* 22 (1999): 269-82.

6. Mullaney, Jamie L. *Everyone Is NOT Doing It: Abstinence and Personal Identity* (Chicago: University of Chicago Press, 2006), pp. 130-45.

7. Zerubavel, Eviatar. *Time Maps*, pp. 63-81.

Додаткова література:

1. Nippert-Eng, Christena. *Home and Work: Negotiating Boundaries through Everyday Life* (Chicago: University of Chicago Press, 1996), pp. 34-151.

2. Zerubavel, Eviatar. *Ancestors and Relatives: The Mental Construction of Family, Ethnicity, Race, and Humanity* (New York: Oxford University Press).

Тема 9. Ідентичності та маркування. Когнітивні політики ідентичностей. (4 год.)

Питання до обговорення:

1. Марковані і немарковані ідентичності.
2. Ідентичність як стиль життя, перехідна ідентичність, інтегральна ідентичність.
3. Когнітивні політики ідентичностей, носії ідентичностей.

Обов'язкова література:

1. Brekhus, Wayne H. *Peacocks, Chameleons, Centaurs: Gay Suburbia and the Grammar of Social Identity* (Chicago: University of Chicago Press, 2003), pp. 12-16(Гл1), 24-31(Гл1), 35-58+74-

89+93-98(Гл2,3,4,5частини), 137-64(Гл7+частинаГл8), 179-214(Гл9+10).

Додаткова література:

1. Howard, Jenna. "Expecting and Accepting: The Temporal Ambiguity of Recovery Identities," *Social Psychology Quarterly* 69 (2006): 307-22.

Тема 10. Культура, ідентичність, нерівність. Етнічність, раса, клас, нація, гендер і культура. Творення традицій і канон. Міфи та ритуали. (4 год)

Питання до обговорення:

1. Ідентичність як соціокультурний феномен.
2. Визначення соціокультурних меж ідентичностей.
3. Міфи, ритуали, традиції та канон і їх роль у формуванні ідентичностей.
4. Етнічність, раса, клас, нація, гендер і особливості соціокультурного формування відповідних ідентичностей.

Основна література:

1. Lamont M. Culture and Identity / Handbook of Sociological Theory (Ed. by Turner J.H. - Ch. 9.
2. Bell D.S.A. Mythscapes: memory, mythology, and national // *British Journal of Sociology* 54(1): 63-81.
3. Kuzio T. Identity and nation-building in Ukraine: Defining the 'Other' // *Ethnicities*, vol.1, no.3 (December 2001), pp.343-366.
4. Hnatiuk O. Nativists vs Westernizers: Problems of Cultural Identity in Ukraine. (<http://lab.chass.utoronto.ca/rescentre/slavic/ukr/328/Hnatiuk-Nativists.pdf>)
5. Somers M., and Gibson G. 1994. Reclaiming the epistemological "other": Narrative and the social constitution of identity. In *Social theory and the politics of identity*, ed. C. Calhoun. Cambridge, MA: Blackwell
6. Dillon M. Sexuality and Religion: Negotiating Identity Diffe-

rences / The Blackwell Companion to the Sociology of Culture (Ed. by Romero M., Margolis E.). - Ch. 14. - P. 220-233.

7. Lee O. Race after the Cultural Turn / The Blackwell Companion to the Sociology of Culture (Ed. by Romero M., Margolis E.). - Ch. 15. - P. 234-250.

8. Schwartz B., Fukuoka K., Takita-Ishii S. Collective Memory: Why Culture Matters / The Blackwell Companion to the Sociology of Culture (Ed. by Romero M., Margolis E.). - Ch. 16. - P. 253-271.

9. Marontate J. Museums and the Constitution of Culture / The Blackwell Companion to the Sociology of Culture (Ed. by Romero M., Margolis E.). - Ch. 19. - P. 286-301.

10. Trevor-Roper H. The invention of tradition: the Highland tradition of Scotland / Hobsbawm E., Ranger T. The Invention of Tradition. - Гл. 2.

11. Cannadine D. The context, performance and meaning of ritual: the British Monarchy and the Invention of Tradition, c. 1820-1977 / Hobsbawm E., Ranger T. The Invention of Tradition. - Гл. 4.

12. Bloom H. The Western Canon. London: Papermac, Macmillan Publishers, 1996. - С. 13-42, 517-528.

13. Ямпольский М. Литературный канон и теория "сильного" автора // "Иностранная литература" 1998, №12 <http://magazines.russ.ru/inostran/1998/12/iamp.html>

14. Лоскутова М. Национальный литературный канон в средней школе // НЛО. - 2001. №51. _

15. Гронас М. Безымянное узнаваемое, или канон под микроскопом // НЛО. - 2001. №51.

16. Лану А. Формирование литературного канона русского романтизма. (На материале учебников и историй литературы (1822-1862) (пер. с англ. С. Силаковой). // НЛО. - 2001. - №51.

Додаткова література:

1. Tota A.L. Counter-Memories of Terrorism: The Public Inscription of a Dramatic Past / The Blackwell Companion to the Sociology of Culture (Ed. by Romero M., Margolis E.). - Ch. 17. - P. 272-285.

2. Pacifici R.W. Dilemmas of the Witness / The Blackwell Companion to the Sociology of Culture (Ed. by Romero M., Margolis E.). - Ch. 19. - P. 302-313.

3. Про місце України в колективній пам'яті Європи (<http://www.vox.com.ua/data/publ/2009/06/05/pro-mistse-ukrainy-v-kolektyvniy-pam-yati-yevropy.html>)

4. Hobsbawm E., Ranger T. The Invention of Tradition. - Решта розділів (особливо 1,3,6).

5. Смит А. Формирование литературного канона в книге Ариадны Тырковой-Вильямс "Жизнь Пушкина" <http://www.ruthenia.ru/document/385293.html>

6. Гронас М. Диссенсус Война за канон в американской академии 80-х - 90-х годов // НЛО. - 2001. №51. <http://magazines.russ.ru/nlo/2001/51/gronas.html>

Тема 11. Габітус, культурне споживання і клас.

Дослідження П. Бурдьє, їх критика та розвиток. Сучасний стан досліджень смаків, стилів життя, культурних практик і соціальної стратифікації. (4 год).

Питання до обговорення:

1. Підхід П. Бурдьє. Соціальний смак і розрізнення. Виробництво (продукування) культури та культурні практики.

2. Зв'язок культури і класу. "Висока" і "низька" культура. Домінуюча (гегемонна) культура.

3. Критика студій Бурдьє "ззовні" і "зсередини".

4. Підхід Р. Петерсона.

4. Міф(?) про культурну "всеїдність".

Основна література:

1. Bourdieu P. Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste (R. Nice, Trans.). - Cambridge, MA: Harvard University Press. 1984 [1979]. - Chapters 3, 5, 7.

2. Lamont M. Looking Back at Bourdieu / Cultural Analysis and Bourdieu's Legacy: Settling Accounts and Developing Alternatives. - 2010.

3. Proctor K. Habitus and High Status Culture: An Empirical Test of Bourdieu's Theory of Practice (Paper Presented for Consideration for Presentation at ASA 2008, Boston) (http://www.allacademic.com//meta/p_mla_apa_research_citation/2/4/1/0/8/pages241087/p241087-1.php)

4. Peterson, R., & Kern, R. (1996). Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore. *American Sociological Review*, 61(5), 900.

5. Savage, M., Devine, F., Cunningham, N., Taylor, M., Li, Y., & Hjellbrekke, J. et al. (2013). A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. *Sociology*, 47(2), 219-250.

6. Savage M., Warde A., Gayo-Cal M., Tampubolon G. Cultural Capital In UK, Preliminary Report Using Correspondence Analysis (2005) CRESC Working Paper (<http://www.cresc.ac.uk/publications/cultural-capital-in-the-uk-a-preliminary-report-using-correspondence-analysis>)

7. Erickson B.H. Culture, Class and Connections // *AJS*. - v.102 (July, 1996). - Pp. 217-251.

8. Warde A., Wright D., Gayo-Cal M. Understanding Cultural Omnivorousness: Or, the Myth of the Cultural Omnivore // *Cultural Sociology*. - July 2007 vol. 1 no. 2. - P.143-164.

9. Peterson R.A. 2005. "Problems in comparative research: The example of omnivorousness." *Poetics*. 33:257-282.

10. Bryson B. 1996. Anything but heavy metal: Symbolic exclusion and musical dislikes. *American Sociological Review* 61 (5): 884-99.

11. Small M.L., Harding D.J., Lamont M. Reconsidering Culture and Poverty // *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* May 2010 vol. 629 no. 1 6-27.

12. Coulageon, P., & Roharik, I. (2005). Testing the 'omnivore/univore' hypothesis in a cross-national perspective. On the social meaning of eclecticism in musical tastes in eight European countries. In *Meeting du comit? de recherche 28 (RC28) de l'Association internationale de sociologie* (pp. 1-28). Los Angeles: California Center for Population Research.

13. Katz-Gerro, T. (2002). Highbrow Cultural Consumption and Class Distinction in Italy, Israel, West Germany, Sweden, and the

United States. *Social Forces*, 81(1), 207-229.

14. Neale, S. (2000). Questions of Genre. In R. Stam & T. Miller, *Film and Theory: An Anthology* (pp. 157-178). Blackwell Publishers.

15. Peterson, R., & Anand, N. (2004). The Production of Culture Perspective. *Annu. Rev. Sociol.*, 30(1), 311-334.

16. Prieur, A., & Savage, M. (2011). Updating cultural capital theory: A discussion based on studies in Denmark and in Britain. *Poetics*, 39(6), 566-580.

17. Reeves, A., Gilbert, E., & Holman, D. (2015). Class dis-identification, cultural stereotypes, and music preferences: Experimental evidence from the UK. *Poetics*, 50, 44-61.

Додаткова література:

1. Grenfell M., Hardy C. *Art Rules: Pierre Bourdieu and the Visual Arts* (Загальний огляд робіт Бурдьє щодо візуальних мистецтв (картини, фото тощо) з критичними коментарями).

2. Bourdieu P. *The Field of Cultural Production* (збірка есе різних часів, перші есе - більше теоретичні, далі з різних "галузей" мистецтва та літератури).

3. Bourdieu P. *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field* (фокус на літературі).

4. Bourdieu P. *Photography: A Middle-Brow Art* (фокус на фотографії).

5. Bourdieu P. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* (R. Nice, Trans.). - Cambridge, MA: Harvard University Press. 1984 [1979].

6. Rodman H. The lower-class value stretch. // *Social Forces*. - 1963. - Vol. 42. - #2. - P. 205-215.

7. Skrentny J.D. Culture and race/ethnicity: Bolder, deeper, and broader // *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. - 2008. - Vol. 619 (1). - P. 59-77.

Тема 12. Культура, медіа, масова культура. Споживання культури і культура споживання. (2 год).

Питання до обговорення:

1. Комунікація і культура.
2. Роль мас-медіа у культурі та соціокультурних процесах.
3. Феномени масової та популярної культури.
4. Культура і споживання або культура споживання.
5. Споживання культури

Основна література:

1. Brown D.K. Social Blueprints: Conceptual Foundations of Sociology / Pp. 127-141 (on Cultural Production).
2. Taylor P.A., Harris J.L. Critical Theories of Mass Media: Then and Now / Intro & Conclusions - Pp.1-17, 198-214 (on mass culture/media).
3. Kotarba J.A., Vannini P. Understanding Society through Popular Music / Introduction, Pp.1-15; Ch.7, Pp. 125-146; and Ch. 3 (Pp. 55-73) або Ch. 5 (Pp. 93-113).
4. Laughey D. Music and Youth Culture / Ch1 (Introduction) and Ch2 (Subcultures), Pp 1-13, 14-54.
5. Peterson R.A., Beal B.B. 2001. "Alternative Country: Origins, Music, World-view, Fans, and Taste in Genre Formation." Popular Music and Society 25:233-249.
6. Кляйн Н. No Logo. Люди против брэндов / Введение (С. 3-8); Глава 12 (С. 166-186); Заключение (С. 264-268).
7. Heath J., Potter A. The Rebel Sell: Why the culture can't be jammed. - HarperCollins Publishers Canada, Limited (2005) / Ch. 4 (Pp. 98-134) or Ch.7 (Pp. 188-220). (more - <http://rebelsell.squarespace.com/blog/>)
8. Featherstone M. Consumer Culture and Postmodernism (2nd edition) / Pp. 13-63, 81-92, 110-126, 142-146.
9. Brooks D. Bobos in Paradise: The New Upper Class And How They Got There (Simon & Schuster, 2001) / Chapter 2, Pp. 54-102.

Додаткова література:

1. DeNora T. Music in Everyday Life / Chapter 5, Pp. 109-150.

2. Webb P. Exploring the Networked Worlds of Popular Music: Milieu Cultures / Pp. 9-38 (Section 1).

3. Witkin R.W. Adorno on Popular Culture / Pp. 50-67(mass culture), 98-115(music), 135-150(film&tv).

4. Peterson R.A., Dowd T. (editors). 2004. "Music in Society: The Sociological Agenda," Poetics 32: #3-4.

5. Bryson B. 1996. Anything but heavy metal: Symbolic exclusion and musical dislikes. American Sociological Review 61 (5): 884-99.

6. Karin M. Ekström K.M., Brembeck H. Elusive Consumption / Pp. 87-110, 129-144.

7. Mullins P.R. Race and Affluence An Archaeology of African America and Consumer Culture / Ch. 6-8 (Pp. 127-190).

8. Baudrillard J. The Consumer Society: Myths and Structures. - London: Sage, 1998 / Ch.7-9 (Pp. 99-158).

9. Murray Milner, Jr. FREAKS, GEEKS, AND COOL KIDS: American Teenagers, Schools, and the Culture of Consumption / Pp. 146-204.

10. Кляйн Н. No Logo. Люди против брэндов. - Решта розділів.

11. Heath J., Potter A. The Rebel Sell: Why the culture can't be jammed. - HarperCollins Publishers Canada, Limited (2005). - Решта розділів.

Тема 13. Підсумкове заняття-конференція.

Презентація студентських індивідуальних проектів. Підсумкове обговорення особливостей "когнітивної" перспективи досліджень культури в соціології. Обговорення презентацій проектів. (4 год.)

На заняття студенти мають можливість презентувати, захистити та обговорити індивідуальні дослідницькі проекти, які були ними зроблені під час курсу.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Дослідження культури в соціології.
2. Соціологія культури versus культурні студії в соціології (культуралістська соціологія).
3. Основні соціологічні підходи (парадигми) у вивченні культури.
4. Інституціональні підходи в соціології культури.
5. Феноменологічний підхід до вивчення культури.
6. Репрезентативна культура.
7. Особливості емпіричних досліджень у сфері культури.
8. Когнітивний поворот в соціальних науках та соціології.
9. Когнітивні підходи в соціології культури.
10. Культура, мова і клас у роботах Б. Бернштейна.
11. Сучасні дослідження зв'язку культури, мови і класу.
12. Культура і нерівність: їх зв'язок і взаємовплив.
13. Когнітивна соціологія як "соціологія мислення".
14. Когнітивний індивідуалізм та універсалізм.
15. Соціальні аспекти когніції (когнітивності).
Безособові, нормативні та конвенціональні аспекти когнітивності.
16. Порівняльний підхід до аналізу когнітивності.
17. Когнітивні традиції, когнітивні норми, когнітивні політики, когнітивна соціалізація.
18. Соціоментальні окуляри. Соціальна організація

- уваги, ментальне фокусування, соціоментальні фільтри, соціальна організація "важливого" і "дотичного", фреймування.
19. Помічання та ігнорування, "події/контекст(тло)".
 20. Такт, ввічливість, табу, політична коректність, громадська неухважність.
 21. Мовчання та замовчування, "відомі всім секрети", соціальна структура та динаміка спростування та заперечення, "стіна мовчання".
 22. Феномени колективної пам'яті та згадування.
 23. Ментальні розрізнення та диференціації, рамки та межі. Метричне vs. топологічне.
 24. Групування та розділення, ритуали переходу й зміни станів, ментальні поділи й дистанції або їх долання, "квантові стрибки".
 25. Жорстке та гнучке мислення й відповідні "типи" розуму: Поляризація та компартименталізація проти потенційності та багатозначності, полісемії. Чистота та забруднення. "Невизначений розум/мислення". Ментальне інтегрування.
 26. Культура і класифікації. Політики класифікацій. Типові риси, прототипи та невизначені набори.
 27. Мова та змісти й значення як семіотичні системи.
 28. Когнітивна асиметрія: маркованість і немаркованість.
 29. Класифікації та ідентичність. Інтегратори та сегментатори.
 30. Соціальна організація відносин спорідненості та зв'язку. Генеалогії, генеалогічні спільноти та ідентичності, правило "однієї краплі" (one-drop rule), політики походження та наслідування (ancestry and descent).
 31. Марковані і немарковані ідентичності. Ідентичність як стиль життя, перехідна ідентичність, інтегральна ідентичність.
 32. Когнітивні політики ідентичностей, носії ідентичностей.

33. Аналіз різних типів нерівностей в контексті (соціології) культури.
34. Підхід П. Бурдьє: Соціальний смак і розрізнення.
35. Підхід П. Бурдьє: Виробництво (продукування) культури.
36. Зв'язок культури і класу.
37. "Висока" і "низька" культура. Домінуюча (гегемонна) культура.
38. Критика студій Бурдьє "ззовні" і "зсередини".
39. Підхід Р. Петерсона.
40. Концепція культурної "всеїдності".
41. Ідентичність як соціокультурний феномен.
42. Визначення соціокультурних меж ідентичностей.
43. Етнічність, раса, клас, нація, гендер і особливості соціокультурного формування відповідних ідентичностей.
44. Міфи, ритуали, традиції та канон в культурі.
45. Концепт "творення" міфів, ритуалів, традицій та канону.
46. Роль канону, традицій, ритуалів та міфів у формуванні ідентичностей.
47. Комунікація і культура.
48. Роль мас-медіа у культурі та соціокультурних процесах.
49. Феномени масової та популярної культури.
50. Культура споживання і споживання культури.

Навчально-методичне видання
(В авторській редакції)

Осипчук Анна Дмитрівна

Культура і когнітивність:
Навчально-методична розробка курсу
з спеціальних соціологічних дисциплін

Автор-укладачка
А. Д. Осипчук. - К. 2015

ISBN

Навчально-методичну розробку курсу "Культура і когнітивність" здійснено для покращення опанування студентами дисципліни з галузі соціології культури, проблематика якої є однією з ключових для розуміння та аналізу сучасних суспільств. У навчальному виданні окреслено основні концептуальні засади, проблематику й напрямки досліджень у сучасній соціології культури, проаналізовано їх здобутки. Також наведено перелік базових та рекомендованих літературних джерел для кращого набуття студентами комплексного уявлення про особливості сучасних соціологічних студій культури та змісту й причин когнітивного повороту в сучасній соціології. Окрема увага приділяється формуванню звички аналітичного та критичного мислення та практичному застосуванню набутих знань до аналізу актуальних проблем культури. Для цього з кожної теми наведено питання для обговорення, пропонуються різні форми письмових та творчих завдань для закріплення вивченого матеріалу, що поєднують різні методи навчання.

Навчально-методична розробка курсу розрахована на студентів соціологічних спеціальностей, викладачів соціологічних дисциплін вищих навчальних закладів та усіх зацікавлених у розумінні особливостей сучасних соціологічних студій в галузі дослідження культури.

УДК 316.2+316.7

О-74

ББК 60.55.2

Підписано до друку 20.12.2015 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк.1,25. Обл.-вид. арк.1,35. Замов. №749 Наклад 300 примірників.
